

● ● Feiten en cijfers

● Hoeveel daklozen zijn er in België?

Laatste aanpassing: 04/07/2017

In België bestaan geen officiële cijfers van het aantal daklozen, enkel schattingen van organisaties.

Toelichting:

In de EU Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC) -wellicht het belangrijkste instrument om op nationaal en Europees niveau armoede en sociale uitsluiting te meten- worden daklozen niet bevraagd. Om die leemte op te vullen, werd in 2010 een enquête over inkomens en leefomstandigheden van dak- en thuislozen en mensen in onwettig verblijf georganiseerd om te onderzoeken of het in de toekomst mogelijk zou zijn om deze groepen op te nemen in de enquêtes over armoede (onderzoek uitgevoerd door het HIVA (KU Leuven), in opdracht van en in samenwerking met het Steunpunt).

In 2003 schatte FEANTSA het aantal dak- en thuislozen in **België** op 17.000. Dit cijfer moet echter met de nodige omzichtigheid gehanteerd worden aangezien er in België (net zoals in de rest van Europa) geen enkele officiële telling van het aantal daklozen bestaat. Eén van de belangrijkste problemen in dit verband is het feit dat dakloosheid verschillende verschijningsvormen kent en moelijk kan gedefinieerd worden. Bovendien is het moeilijk de daklozen te bereiken. Dit heeft tot gevolg dat de beschikbare cijfers ofwel schattingen zijn, ofwel enkel betrekking hebben op het aantal bereikte daklozen via de opvang. Alhoewel men hierdoor een eerste beeld van de groep van daklozen krijgt, moet men zich er steeds van bewust zijn dat het werkelijke aantal daklozen hoger ligt, aangezien de daklozen die niet door de opvangvoorzieningen worden bereikt, niet meegeteld worden.

De schatting van 17.000 daklozen blijft ook nog in meer recentere publicaties circuleren. (zie ondermeer POD maatschappelijke Integratie (2012), Focus nr. 2, Strijd tegen dak-en thuisloosheid).

Het MEHOBEL-onderzoek (15/12/2015 - 15/03/2018) in opdracht van de Programmatorische Overheidsdienst Wetenschapsbeleid (Belspo) zal een methodologie ontwikkelen om dakloosheid in België te meten en te monitoren.

In België is het dakloosheidsbeleid sterk regionaal uitgebouwd. Cijfers over het aantal daklozen zijn dan ook op regionaal niveau te vinden.

In **Wallonië** kreeg het Institut wallon de l'évaluation de la prospective et de la statistique (IWEPS) opdracht om samen met de 'Relais sociaux' (sociale contactpunten die de dienstverlening aan personen in grote armoede coördineren) de dakloosheid te meten. Een eerste geharmoniseerde data-inzameling bij de partners van de 'Relais sociaux' had plaats in 2012. 60.159 overnachtingen in centra voor noodopvang werden toen geregistreerd. Tabel 8a geeft een overzicht van het aantal overnachtingen in centra voor noodopvang en haar gebruikers in 2012 in de steden met een Relais social. De cijfers moeten evenwel met de nodige omzichtigheid geïnterpreteerd worden, benadrukt IWPEs. (bron: Deprez A. en Simon C., (2016), La prise en charge de la grande précarité et du sans-abrisme dans six grandes villes wallonnes, Rapport de Recherche de l'IWEPS, n°15, avril 2016).

In 2015 werden 4.638 personen in centra voor noodopvang geregistreerd. (bron: IWEPS, Hébergement d'urgence, fiche 1004-REL.SOC, 01/06/2017).

Tabel 8a: Aantal overnachtingen en aantal gebruikers van centra voor noodopvang in 2012 naar steden met 'Relais sociaux'

Stad	Kinderen		Vrouwen		Mannen		Totaal	
	overnachtingen	gebruikers	overnachtingen	gebruikers	overnachtingen	gebruikers	overnachtingen	gebruikers
Charleroi (4 centra)	938	122	3.213	207	17.262	1.252	21.413	1.581(*)
Liège (4 centra)	0(**)	0	2.104	182	16.929	1.196	19.033	1.378
Mons (1 centrum)	1	0	835	76	3.315	220	4.154	296
La Louvière (2 centra)	277	12	2.120	74	2.261	175	4.658	261
Verviers (3 centra)	386	139	571	117	339	222	1.296	478
Namur (1 centrum)	0	0	924	61	7.206	329	8.130	393
Totaal	1.602	/	9.767	/	47.260	/	58.629	/

** : zonder dubbeltellingen

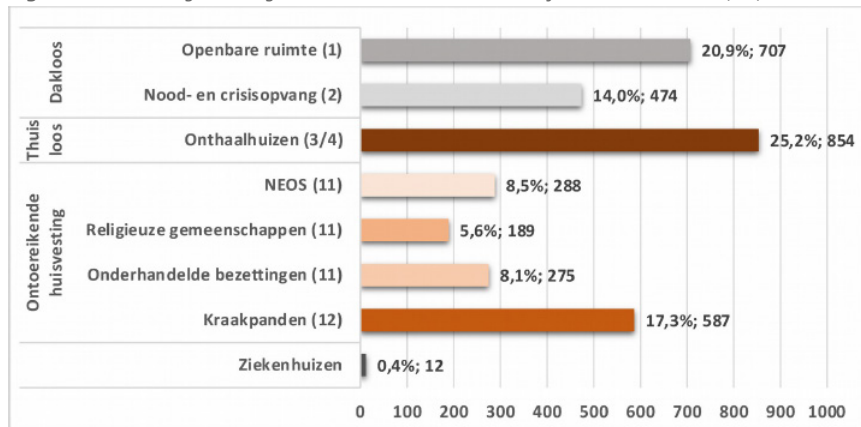
** : In Luik is het aantal overnachtingen van kinderen (45) opgenomen in het aantal overnachtingen van volwassenen naar geslacht.

/ : Uit omzichtigheid, omwille van mogelijke dubbeltellingen, is het totaal niet berekend.

Bron: Deprez A. en Simon C., (2016), La prise en charge de la grande précarité et du sans-abrisme dans six grandes villes wallonnes, Rapport de Recherche de l'IWEPS, n°15, avril 2016, op basis van de tabellen 5.2 en 5.3.

In **Brussel** organiseerde tijdens de nacht van 7 november 2016 la Strada een dak- en thuislozentelling. In totaal werden 3.386 personen geteld waarvan 35 % daklozen (in de openbare ruimte of in nood- en crisisopvang), 25 % thuislozen (in onthaalhuizen) en 40 % in ontoereikende huisvesting (kraakpanden inbegrepen). La Strada benadrukt dat om verschillende redenen, de voorgestelde cijfers de realiteit onderschatten. Figuur 8a geeft een verdeling van de getelde personen per categorie. Naast deze 3.386 'telbare' dak- en thuislozen, vonden nog eens 1.190 mensen een oplossing door de diensten begeleid wonen. Daarnaast worden ook nog 102 mensen in transitwoningen opgevangen.

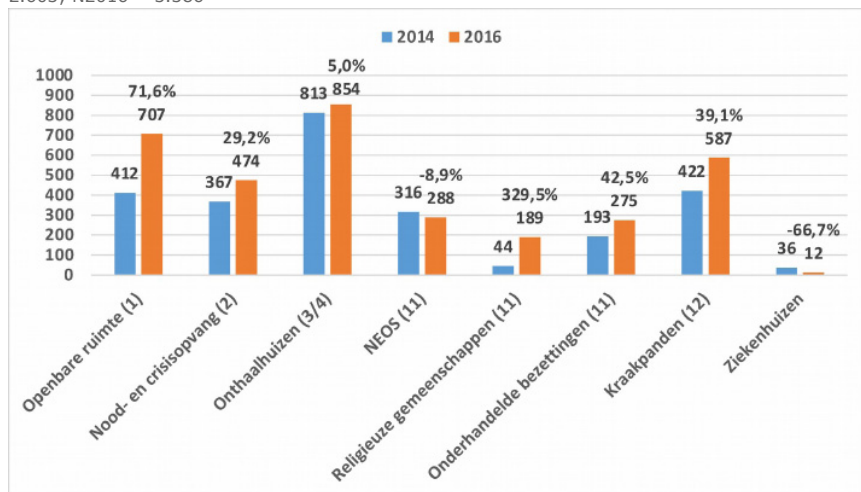
Figuur 8a: Verdeling van de getelde mensen door la Strada tijdens de nacht van 7/11/2016 in het Brussels Gewest, per categorie. N = 3.386

Bron: Mondelaers Nicole (2017), Vierde en dubbele editie van de dak- en thuislozentelling in het Brussel Hoofdstedelijk Gewest -7 november 2016/6 maart 2017, Steunpunt thuislozenzorg Brussel-la Strada, figuur 2, p. 25.

In de periode 2008-2016 is het aantal mensen door la Strada geteld bij de opeenvolgende tellingen gestaag toegenomen en bijna verdubbeld (+96 %). De toename sinds 2014 (+30 %) is vooral te wijten aan een stijging van het aantal mensen geteld in de openbare ruimte (+72 %). Nieuw voor 2016 is het stijgend aantal groepen of families die zich installeren in tenten en constructies vervaardigd uit achtergebleven materialen op braakliggende terreinen of parken en die geen beroep doen op bestaande diensten. Het is moeilijk het aantal kinderen in deze precare situatie vast te stellen.

Figuur 8b: Evolutie van het aantal getelde mensen door La Strada tijdens de tellingen 2014-2016 in het Brussels Gewest, per categorie. N2014 = 2.603; N2016 = 3.386

Bron: Mondelaers Nicole (2017), Vierde en dubbele editie van de dak- en thuislozentelling in het Brussel Hoofdstedelijk Gewest -7 november 2016/6 maart 2017, Steunpunt thuislozenzorg Brussel-la Strada, figuur 3, p. 25.

Tijdens de telling van 6 maart 2017 met het winterplan op volle kracht, werden in het totaal 4.049 mensen geteld waarvan 48 % daklozen, 21 % thuislozen en 31 % mensen in ontoereikende huisvesting. Het globale aantal getelde mensen neemt tijdens de winter toe met 21 %. Eén op vier van de getelde mensen verblijven in de winteropvang terwijl één op acht mensen geteld werden in de openbare ruimte, ondanks het winterplan. 653 kinderen werden geteld waarvan 249 kinderen in een situatie van dakloosheid. (bron: Mondelaers Nicole (2017), Vierde en dubbele editie van de dak- en thuislozentelling in het Brussel Hoofdstedelijk Gewest -7 november 2016/6 maart 2017, Steunpunt thuislozenzorg Brussel-la Strada).

In **Vlaanderen** voerde het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin in opdracht van de minister van Welzijn een onderzoek uit dat een nulmeting van de dak- en thuislozenpopulatie in Vlaanderen beoogde. In de periode 15 januari tot en met 15 februari 2014 zijn 711 volwassenen en 53 kinderen in de winteropvang geregistreerd en 3019 volwassenen en 1675 kinderen zijn geregistreerd in de thuislozenzorg van de CAW's en de doorgangswoningen van de OCMW's. 599 werden tijdens de bevragsingsperiode met uithuiszetting bedreigd. De onderzoekers geven aan dat de cijfers een onderschatting zijn, zeker wat betreft het aantal mensen die effectief op straat leven. (bron: Meys Evy en Hermans Koen (2014), Nulmeting dak- en thuisloosheid, Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin).

Volgens een onderzoek naar de OCWM-hulpverlening aan dak- en thuislozen, uitgevoerd door het OASeS-centrum van de Universiteit Antwerpen en het Instituut des Sciences Humaines et Sociales van de Luikse universiteit in opdracht voor de federale dienst Maatschappelijke Integratie (POD MI) (2010, p. 79-80) zijn er per 10.000 inwoners in Wallonië gemiddeld dubbel zoveel daklozen als in Vlaanderen (namelijk 25 tegenover 12). Het Brusselse Gewest heeft het hoogste gemiddelde, met 30 daklozen per 10.000 inwoners. Wat de evolutie van het aantal daklozen betreft, zijn er meer Vlaamse OCMW's die vinden dat het aantal daklozen gedurende de voorbije jaren is gestegen; meer Waalse en Brusselse OCWM's vinden dat het aantal daklozen gelijk is gebleven. Het aantal chronisch daklozen (personen die langer dan een jaar in deze situatie blijven) vertegenwoordigt 55 % van het totaal aantal daklozen dossiers beheerd door OCMW's in het Brusselse Gewest, dat is bijna de helft minder in Wallonië met 28 %, en het vermindert nog in Vlaanderen met 16 %.

De POD Maatschappelijke Integratie verschaft bepaalde gegevens, namelijk cijfers over het aantal daklozen dat een **installatiepremie** krijgt en over het aantal daklozen dat van een aan 100% gesubsidieerd leefloon heeft genoten.

Een dakloze die een woning vindt en hierdoor zijn hoedanigheid van dakloze verliest, heeft (eenmalig) recht op een installatiepremie. Vroeger konden enkel leefloongerechtigde daklozen hierop aanspraak maken (wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie - RMI-wet). Sinds de tweede helft van 2004 komen ook daklozen met een vervangingsinkomen of een inkomen lager dan een grensbedrag (het leefloonbedrag, vermeerderd met 10 %) in aanmerking (artikel 57bis van de wet van 23 augustus 2004 tot wijziging van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn - OCMW-wet). Op basis van het recht op maatschappelijke hulp (RMH) tenslotte, is er een tussenkomst in de installatiekosten voor de huisvesting van behoeftige asielzoekers.

Het aantal installatiepremies geeft een beeld van het aantal personen die de toestand van dakloosheid, zij het soms slechts tijdelijk verlaten hebben. Het jaarlijks totaal aantal personen dat een installatiepremie of een tussenkomst in de installatiekosten verkrijgt, is sterk gestegen sinds 2003 (tabel 8b).

Tabel 8b: Jaarlijks aantal installatiepremies naar reglementaire basis van toekenning, België, 2003-2016

Jaar	RMI	OCMW-wet	RMH	Gemiddeld totaal
2003	1.385	0	295	1.680
2004	1.449	0	266	1.715
2005	2.201	8	371	2.580
2006	2.188	31	414	2.632
2007	2.049	1.429	263	3.729
2008	2.688	2.505	7	5.196
2009	3.286	3.743	801	7.824
2010	3.097	4.780	545	8.413
2011	3.068	4.894	1.685	9.630
2012	3.364	4.078	760	8.199
2013	3.678	4.117	18	7.813
2014	4.198	4.192	10	8.400
2015	5.530	4.394	1	9.925
2016	6.159	4.565	7	10.731

bron: POD Maatschappelijke Integratie, Statistisch Verslag, nr. 17, december 2016, p. 32-34

Wanneer een persoon zijn hoedanigheid als dakloze verliest en voldoet aan de wettelijke verplichtingen (dat wil zeggen niet voldoende bestaansmiddelen hebben, wettelijk in België verblijven,...), ontvangt het OCMW gedurende twee jaar een terugbetaling van het **leefloon** aan 100 % van de federale Staat.

In 2016 hebben 7.341 personen een leefloon ontvangen dat voor 100 % ten laste wordt gedragen door de federale overheid (tabel 8c). Dit is 3,8 % van het jaarlijks aantal leefloners in 2016. Dit betekent echter niet dat deze 7.341 personen uit een toestand van dakloosheid ontsnapt zijn in 2016. In 2011 namelijk, hadden 1.531 ex-daklozen hun recht aangevraagd, 399 hadden hun recht tijdens dat jaar beëindigd en 3.553 anderen hadden hun leefloon gedurende verschillende jaren onderbroken ontvangen. Van de begunstigden was 57,6 % vrouw, 33 % was tussen 18 en 24 jaar en 47,1 % tussen 25 en 44 jaar, 77,8 % had de Belgische nationaliteit tegenover 17,2 % niet-EU onderdanen. (POD Maatschappelijke Integratie, Focusnota nr. 2. Strijd tegen dak- en thuisloosheid, 26/10/2012, p. 3).

Tabel 8c: Evolutie van het aantal ex-daklozen dat van een aan 100% gesubsidieerd leefloon heeft genoten, België, 2003-2016

Jaar	Aantal	In percentage van het aantal leefloners
2003	1.898	1,6 %
2004	2.773	2,3 %
2005	2.960	2,5 %
2006	3.417	2,8 %
2007	3.722	2,9 %
2008	4.522	3,4 %
2009	5.598	3,9 %
2010	6.072	4,0 %
2011	5.446	3,7 %
2012	5.666	3,8 %
2013	5.967	3,9 %
2014	6.234	3,9 %
2015	6.650	3,8 %
2016	7.341	3,8 %

bron: POD Maatschappelijke Integratie

Het is interessant om de **sociaal-demografische kenmerken** van daklozen te bekijken. Uit de bevraging van de dak- en thuislozen in 2010 in het kader van een [onderzoek naar aanvullingen en correcties op EU-SILC](#), valt eerst en vooral de ernst van de armoedesituatie op. 72 % van de dak- en thuislozen leeft beneden de armoedegrens en zelfs erg diep onder de armoedegrens. Er zijn specifieke indicaties van ontbering zoals geen toegang tot drinkbaar drinkwater, toilet of douches in hun verblijfplaats. Het onderwijsniveau van de meeste daklozen ligt erg laag. Eén op vijf mannelijke dak- en thuislozen heeft in de voorbije maand gewerkt. Het gaat dan vooral om precair werk. De overgrote meerderheid van de respondenten is alleenstaand. 24 % van de dak- en thuislozen beoordelen hun eigen gezondheid als 'slecht' tot 'zeer slecht'. Opvallend zijn de psychische en nerveuze aandoeningen. Een kwart van de daklozen kampt met overmatig alcoholverbruik. Nogal wat zieken raadplegen geen

dokter omwille van financiële drempels.

Wat de verdeling volgens gender betreft: volgens de [dak- en thuislozentelling van 2016 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#), zijn er in het algemeen meer mannen (53 %), voornamelijk in de openbare ruimte (60 % tegenover 7 % vrouwen, 3 % kinderen en 30 % onbekend).

Tabel 8d geeft een overzicht van een aantal socio-economische kenmerken van thuislozen in Vlaanderen voor de jaren 2005-2013. De gegevens zijn gebaseerd op het Tellus cliëntregistratieprogramma van de CAW's. Het omvat alle cliënten in begeleiding binnen de thuislozenzorg, in zowel de crisisopvang, de residentiële opvang en begeleiding als het begeleid wonen. In 2013 bedroeg het totaal aantal cliënten op onthaal 113.180; het totaal aantal in begeleiding bedroeg 40.251 (ambulant en residentieel samen). De meeste thuislozen zijn alleenstaand: ongehuwd (61 %) of gescheiden (20 %). Vaak zijn ze jonger dan 30 jaar (55 %).

Tabel 8d: Socio-economisch profiel van thuislozen (in %), Vlaanderen, 2005-2013

Kenmerken	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vrouwen	36	37	33	38	39	39	40	41	41
< 30 jaar	51	51	52	48	48	51	56	55	55
30-50 jaar	34	38	34	35	35	33	29	28	28
> 50 jaar	13	13	14	17	18	16	15	15	15
allochtonen*	30	31	27	25	25	27	27	27	29
ongehuwd	65	65	66	65	64	65	63	63	61
gescheiden	19	20	19	21	21	22	22	20	20
geen of alleen lager onderwijs voltooid	31	30	30	28	28	30	29	30	30
alleen lager secundair**	51	52	23	22	21	21	20	20	20
tewerkstellingsgraad	11	15	12	13	12	12	13	12	12
belangrijkste inkomen uit arbeid	11	12	13	13	12	13	13	12	12
werkloosheidsuitkering***	38	36	37	36	35	35	34	32	31
bijstand (OCMW)	17	18	18	18	18	18	18	18	18
inkomen gelijk of lager dan leefloon****	54	52	54	33	32	30	31	30	30
geen inkomen	29	29	29	24	26	28	27	25	25

* Vanaf 2005 gemeten volgens 'origine' gedefinieerd als 'een van beide ouders of grootouders is geboren in een land buiten België'. Omdat hierin naar land van herkomst geen achterstellingsindicatie zit, gaat het hier om een ruime definitie.

** In de cliëntregistratie Tellus werd oorspronkelijk geen onderscheid gemaakt tussen lager en secundair onderwijs; vanaf 2007 is dit wel het geval.

*** Alle socialezekerheidsuitkeringen met uitzondering van de Tegemoetkoming voor Gehandicapten en Bijstand

**** Tot en met 2007 werd de categorie 'geen inkomen' hier ook in opgenomen.

bron: Tellus cliëntregistratieprogramma CAW's zoals opgenomen in tabel in Dierckx Danielle, Coene Jill, Raeymaeckers Peter (red.) (2014), [Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2014](#), Leuven: Acco, p. 404.

Uit het [overleg over de situatie van daklozen in België georganiseerd door het Steunpunt](#) -een overleg voornamelijk gebaseerd op de ervaringen van de betrokkenen zelf en de verenigingen die dagelijks met daklozen werken- bleek dat de profielen en levenstrajecten van daklozen sterk verschillend zijn. Een grote gemene deler was een institutioneel verleden: in gevangissen, in instellingen voor bijzondere jeugdzorg of in ziekenhuizen. Maar de grootste gemene deler tussen alle daklozen die vastgesteld werd was weliswaar de 'ontanking', de aftakeling van het sociaal weefsel. Het is immers bijzonder moeilijk om de familiale banden te behouden en in een sociaal netwerk te investeren wanneer de leefomstandigheden extreem hard zijn.

Met welke problemen kampen daklozen? Zowel in Vlaanderen als in Wallonië is het ontbreken van een betaalbare woonst het hoofdprobleem waarmee daklozen geconfronteerd worden, aldus een [onderzoek naar de OCWM-hulpverlening aan dak- en thuislozen](#) uitgevoerd door het OASeS-centrum van de Universiteit Antwerpen en het Institut des Sciences Humaines et Sociales (2010). Het gebrek aan voldoende inkomsten is het tweede belangrijkste probleem. De situatie van ontwrichte gezinnen wordt op de derde plaats vermeld in Wallonië en op de zesde plaats in Vlaanderen. Het ontbreken van een sociaal netwerk is ook een probleem dat in beide Gewesten vaak voorkomt. De problemen die in beide Gewesten het minst worden vastgesteld door OCMW's, zijn problemen met de fysieke gezondheid.

Het aandeel thuislozen met gezondheidsproblemen is nochtans zeer groot. Daklozen minimaliseren hun gezondheidsproblemen en lijken geen belang meer aan hun lichaam te hechten. Nochtans zijn alle studies het eens over de prevalentie van bepaalde gezondheidsaandoeningen bij daklozen in verhouding tot de algemene bevolking. Aandoeningen die regelmatig worden vermeld, zijn: verwondingen, tandproblemen, schurft, ademhalingsziekten en aandoeningen aan hart en longen, infectieziekten (voornamelijk HIV, tuberculose en hepatitis), psychische aandoeningen. Verslaving aan alcohol, tabak of drugs komt bij daklozen ook heel vaak voor. Daarnaast zijn er problemen als gevolg van een vroegtijdige aftakeling: een negatief zelfbeeld, een beperkt sociaal leven en het gevoel negatief te worden beoordeeld door de maatschappij. Deze vroegtijdige aftakeling, die meestal al is ingezet voor de persoon dakloos wordt, wordt nog bespoedigd door een verblijf op straat of in een onthaalcentrum. Dergelijke situaties leiden tot onzekerheid en hebben een negatieve weerslag op de fysieke en mentale gezondheid. Vooral slaapgebrek is heel schadelijk voor de gezondheid. Slaapgebrek veroorzaakt psychische problemen. (bron: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2010), Verslag armoedebestrijding 2008-2009-Deel 2. [Naar een coherente aanpak in de strijd tegen dakloosheid en armoede](#), p.33-34).

Opvallend zijn tevens de zich voortdurend herhalende ervaringen van relatiebreuken in het leven van thuislozen: vanaf de kindertijd tot de volwassen leeftijd. Thuislozen bevraagd over hun verleden in het kader van een participatief onderzoek te Brussel, uitgevoerd door het

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad tussen augustus 2009 en februari 2010 spreken van een 'slechte start': soms ingewikkelde gezinssituaties, verstoting en verlating, leven in een instelling, schulden, geweld, mentale problemen, alcoholisme, huisvestingsmoeilijkheden en soms uithuiszettingen, een leven zonder toekomstperspectief. De situaties waarin thuislozen terechtkomen, worden vaak van generatie op generatie doorgegeven. (bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2010), [Thuisloos in Brussel, Brussels armoederapport 2010](#), Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 74).

Laatste aanpassing: 04/07/2017

